Departement Politieke
en Sociale Wetenschappen
Universiteit Antwerpen - UIA

PSW-papers

1998 / 6

De bescherming van de landelijke en de regionale niet-openbare zenders in het kabeldecreet van 1987: Een toetsing van feiten en argumenten

rk Stoffelen

PSWP
1998,6
.uia.uia.

PSW-Paper

1998/6

PSW
3
F
PSWP
:1998,6
.uia.uia.uia.

Colofon

PSW-Papers is een initiatief van het departement Politieke en Sociale Wetenschappen van de Universiteit Antwerpen - UIA. De paperreeks heeft als doel het wetenschappelijk onderzoek dat aan het departement wordt verricht, te valoriseren en aan de buitenwereld kenbaar te maken.

Redactie:

Herman VAN PELT, coördinator
Peter BURSENS
Nico CARPENTIER
Sven DE BRUYN
Kristof DE LEEMANS

Redactieadres:

PSW-PAPERS
Universiteitsplein 1
B-2610 Antwerpen (Wilrijk)
Fax: + 32 3 820 28 82
E-mail: pswpaper@uia.ua.ac.be

PSW-Papers verschijnt viermaandelijks: maximaal 12 nummers per jaar, in de regel telkens 4 nummers op 3 publicatiemomenten (1 maart, 1 juli en 1 december) waarbij naar een evenwicht wordt gestreefd in bijdragen uit de verschillende afstudeerrichtingen van het departement (Bestuurswetenschappen, Communicatiewetenschap, Internationale Politiek en Sociale Wetenschappen).

Meer informatie over PSW-Papers en het departement Politieke en Sociale Wetenschappen vindt U op de website: http://psw-www.uia.ac.be/psw/

Bijkomende exemplaren kunnen aan de hand van het ingesloten formulier worden besteld op bovenstaand adres aan de prijs van 100 BEF (incl. verzending). De betaling gebeurt door het vereiste bedrag over te schrijven op het rekeningnummer 001-1354227-86 met vermelding van 'psw-papers'. Studenten kunnen op het redactiesecretariaat nummers verkrijgen aan 50 BEF.

ISSN: 1373-0770

V.U.: Herman VAN PELT

De bescherming van de landelijke en de regionale niet-openbare zenders in het kabeldecreet van 1987: Een toetsing van feiten en argumenten

Dirk Stoffelen

1 juli 1998

Biografie

Dirk Stoffelen (°1974) is licentiaat in de Politieke en Sociale Wetenschappen, richting Communicatiewetenschap en is momenteel als assistent verbonden aan de Afdeling Communicatiewetenschap van de Universiteit Antwerpen (UIA).

1. Inleiding

De jaren tachtig brachten voor de televisiewereld in Vlaanderen een nooit geziene, historisch te noemen revolutie op gang. Vooral onder het ministerschap van Patrick Dewael (PVV) (10/12/85-22/1/92) zijn enkele decreten totstandgekomen die een niet te onderschatten breuk met het verleden teweegbrachten. Eén van die decreten was het Kabeldecreet, dat werd goedgekeurd in de eerste ambtsperiode van Dewael.[1]

Het Kabeldecreet is de gangbare naam voor het 'Decreet betreffende het overbrengen van klank- en televisieprogramma's in de radiodistributie- en teledistributienetten en betreffende de erkenning van niet-openbare televisieverenigingen'. Het legde o.a. de wettelijke fundamenten voor andere Vlaamse televisiestations dan de BRT, zoals een landelijke niet-openbare zender (VTM), regionale zenders (ATV, TV-Brussel, Focus, ...), betaaltelevisie (b.v. FilmNet) en doelgroeptelevisie (b.v. KinderAtelier). Op 22 januari 1987 werd het decreet goedgekeurd in de Vlaamse Raad.

Op 1 februari 1999 zal het precies 10 jaar geleden zijn dat VTM voor het eerst uitzond. In dat decennium veranderde de Vlaamse mediawetgeving ingrijpend. Vele principes en voornemens uit het Kabeldecreet moeten met een loep worden opgespoord in de huidige Vlaamse mediawetgeving. Vooral onder druk van de Europese wetgeving moesten verscheidene bepalingen uit het Kabeldecreet worden aangepast of zelfs geschrapt.

In dit artikel wordt onderzocht of de maatregelen m.b.t. de landelijke en de regionale niet-openbare zenders overeenstemden met de liberale ideologie.

---

[1] Vlaamse Regering Geens II, van 10 december 1985 tot 3 februari 1988.

Eerst bespreken we de kernpunten van de liberale ideologie, waarna in het kort de essentie wordt weergegeven van het liberale denken over media en de verhouding media-economie. Daarna wordt de bescherming – of het gebrek daaraan – van de landelijke en regionale NOTV's[2] besproken. Daarbij wordt onderzocht of feitelijke maatregelen en de argumenten daarvoor een economische dan wel een culturele grondslag hadden. Vervolgens volgt een toetsing van het (beschermend) televisiebeleid aan de liberale principes.

2. De principes van het liberalisme

1.1 Ideologische beginselen

Het centrale doel van het liberalisme is de mogelijkheid tot vrije ontplooiing van alle mensen. Aanhangers van deze denkrichting pogen om op verschillende domeinen van het persoonlijke en het maatschappelijke leven (politiek, economisch, intellectueel, ...) voorwaarden te scheppen die het mogelijk maken om deze doelstelling te bereiken (Van Impe, 1996, 43-44). Daarbij is het niet zozeer de bedoeling om de vrijheid te maximaliseren, maar wel om ze te nivelleren. Het eerste geval immers zou ervoor zorgen dat een kleine groep mensen effectief kan genieten van deze maximale vrijheid, maar dan wel ten koste van de vrijheid van vele anderen. Volgens deze ideologie zorgt de nivellering van de vrijheid echter voor een grotere verspreiding ervan over vele mensen (de Beus, 1989, 134).

Het streven naar maximale ontplooiing van de mens botst op de vaststelling dat zijn vrijheid beperkt wordt door verscheidene structuren. In het

---

[2] NOTV zal in deze tekst worden gebruikt als afkorting voor 'niet-openbare televisie'.

algemeen worden op drie domeinen beperkingen van de vrijheid vastgesteld (Van Impe, 1996, 44):

Ten eerste legt de politieke overheid bepaalde grenzen en beperkingen vast. Het liberalisme erkent dat er een 'algemeen belang' bestaat waarvoor de overheid de individuele vrijheid mag beperken. Voorwaarde is wel dat dit algemeen belang duidelijk omlijnd is omdat de overheid de vrijheid niet meer mag beperken dan strikt nodig, d.w.z. niet meer dan nodig om de door de individuen gewenste vrijheden te beschermen (de Beus, 1989, 93-94). Overheidsinterventies ter wille van het algemeen belang worden toelaatbaar en noodzakelijk geacht op de volgende drie domeinen (Van Impe, 1996, 44):

a) Als individuen of groepen van individuen bepaalde collectieve voorzieningen niet kunnen of willen produceren, financieren en onderhouden.
b) Als individuen of groepen geen rekening houden met toekomstige belangen (Verleyen, 1987, 47). Met andere woorden: een gelijke beperking van de vrijheid is gerecl tvaardigd als bepaalde liberale vrijheden zelf bedreigd worden. Een voorbeeld hiervan is de beperking van de vrijheid van meningsuiting in geval van oorlog (de Beus, 1989, 134).
c) Als individuen of bevolkingsgroepen geen of niet voldoende kansen krijgen om volwaardige individuen te worden of te blijven; m.a.w.: wanneer, door niet-interventie door de overheid, ongeoorloofde schade zou worden toegebracht aan de belangen van anderen (Verleyen, 1987, 46). Dit principe mag echter niet worden begrepen als een streven naar een perfect gelijke verdeling van vrijheden. Rawls noemt twee voorwaarden waaronder een ongelijke wettelijke vrijheid toelaatbaar is (de Beus, 1989, 134): ten eerste moet deze ongelijkheid ten dienste staan van de stabiliteit van het geheel van de rechten op elementaire vrijheden en ten tweede moeten de betrokkenen ermee akkoord gaan dat zij minder wettelijke vrijheid genieten.

Ten tweede stellen de liberalen vast dat de burgers in hun streven naar culturele vrijheid worden beperkt door structuren die mensen aan zich binden en aan deze mensen hun maatschappelijke, politieke, religieuze of andere visie opleggen. Het ideologisch liberalisme stelt pluralisme, vrijheid van meningsuiting, godsdienstvrijheid en vrijheid van vereniging in de plaats (Van Impe, 1996, 47-48). Verleyen kent de kracht van de individuele culturele capaciteiten een grote waarde en rol toe, wanneer hij zegt:

> "*In een regime van kulturele basisgelijkheid moeten de omstandigheden zo zijn dat om het even welke individuele bekwaamheid in de hoogst mogelijke mate kan worden omgezet in een humaan resultaat.*" (Verleyen, 1987, 48)

De derde mogelijke bedreiging voor de vrije menselijke ontplooiing bevindt zich op het economische vlak. Mechanismen die de mogelijkheid tot particulier initiatief in de weg staan of zelfs onmogelijk maken, moeten worden vermeden. Voorbeelden van zo'n hinderlijke mechanismen zijn: monopolievorming, buitensporige opeenstapeling van schaarse goederen (zoals grond), concurrentievervalsing, ... De ideale situatie is een vrije markt waarin vele aanbieders er door hun onderlinge wedijver voor zorgen dat vraag en aanbod in evenwicht zijn. In dat geval betaalt de consument de juiste prijs, heeft hij een grotere keuzevrijheid en bestaat er geen schaarste op de markt. Vernieuwing, een voortdurende aanpassing aan de wensen van de consument en de stimulering van de creativiteit zijn volgens de liberale ideologie eveneens positieve effecten van concurrentie. De Grauwe meent dat deze effecten van concurrentie gelden voor de productie van zowel materiële als immateriële goederen (De Grauwe, 1990, 17). Hoewel liberalen erkennen dat de vrije markt ook negatieve gevolgen heeft, vertrouwen zij erop dat de vrije markt, dank zij de veelheid aan aanbieders, zelf in staat is om mogelijke tekortkomingen en disfuncties te corrigeren (Van Impe, 1996, 46).

2.1 De visie van de Vlaamse liberalen op media en economie

Vrijheid van meningsuiting staat centraal in het liberale denken over media en economie. De overheid moet in de eerste plaats de vrijheid van meningsuiting garanderen. Zij moet er niet alleen op toezien dat die vrijheid wordt gewaarborgd, maar ook dat die vrijheid in de best mogelijke omstandigheden wordt gerealiseerd. Daarenboven moet de overheid zelf de vrijheid van meningsuiting respecteren door zich niet te mengen in de inhoud van de media (Wilbers, 1980, 21). Het bezit van de instrumenten en de middelen om die vrijheid te gebruiken, leidt tot een grote macht. Omdat de vrijheid van meningsuiting zo belangrijk wordt geacht in een democratie, is de beperking van die macht gerechtvaardigd om een vrije samenleving te verdedigen. De geconcentreerde macht van een monopoliebezitter in de informatieve sector wordt dan ook als vrijheidsbedreigend ervaren (Grootjans, 1980, 22).

De overheid moet dus volgens de liberalen de voorwaarden scheppen waaronder de burger aan eigen cultuurbeleving kan doen. Een gelijkaardige houding vinden we terug bij Dewael: hij lijnt zeer duidelijk de taak van de overheid af, die haar burgers geen cultureel model moet opdringen, maar wel een aanbod moet verzekeren waaruit ze kunnen kiezen (Grobben, Van Humbeeck, 1991). De overheid moet dus enkel voorwaarden scheppen: zij mag niet verwachten dat elke Vlaming aan cultuurbeleving doet en mag evenmin oordelen over kwaliteit of banaliteit. Op welke manier het individu zijn cultuur beleeft, welke keuzen hij maakt, is zijn eigen zaak (Dewael, 1991, 35).

Pragmatische liberalen menen dat voor cultuurgoederen niet dezelfde wetmatigheden mogen gelden als voor economische goederen. Zij gaan er niet mee akkoord enkel de wetten van vraag en aanbod toe te passen op de culturele wereld. Om andere waardevolle doelstellingen te bereiken, zoals het behoud van bepaalde culturele verworvenheden en waarden, kan het

principe van de absolute en zuivere concurrentie worden verlaten (Dewael, 1998). Een voorbeeld van een culturele waarde is de pluriformiteit van de schrijvende pers. Kranten worden immers niet alleen bekeken als bedrijven, maar ook als verstrekkers van informatie en duiding (wat belangrijk is voor de individuele meningsvorming). Daarnaast dragen zij ook de eigen cultuur uit (Grootjans, 1980, 23).

3. Het Kabeldecreet van 1987

3.1 De landelijke commerciële TV-zender

3.1.1 De keuze voor het doorbreken van het BRT-monopolie

Aan de feitelijke demonopolisering van de openbare omroep (BRT) is een lang en langzaam proces voorafgegaan, waarin drie belangrijke factoren kunnen worden onderscheiden. Ten eerste bleek het BRT-monopolie niet absoluut. Ten tweede vond er een evolutie plaats van cultureel naar economisch denken. Tenslotte was er in de politieke wereld ontevredenheid over de werking van de BRT.

3.1.1.1 De feitelijke afbrokkeling van het monopolie

De openbare omroep beschikte over een wettelijk monopolie in het uitzenden van televisieprogramma's. Toch moet het toenmalige BRT-monopolie in Vlaanderen gerelativeerd worden. Er was reeds een intern pluralisme, namelijk de 'derden', die een verscheidenheid van meningen garandeerden op de Vlaamse beeldbuis. Deze 'aantasting' van het monopolie was desondanks zeer beperkt: de uitzendingen door derden waren beperkt in tijd en in middelen (Verhofstadt, 1982, 38). Ook m.b.t. de inhoud waren zij beknot in hun mogelijkheden. Zij mochten immers alleen informatieve duiding en opiniëring bij de actualiteit verschaffen.

Amusements- en culturele programma's mochten zij niet uitzenden (Verhofstadt, 1982, 40).

Daarnaast waren er ook buitenlandse zenders beschikbaar op de Vlaamse kabel. Vooral de Nederlandse programma's werden in groten getale bekeken door de Vlaming (Vanspauwen e.a., 1992, 10). Niet alleen zorgde dit voor het doorbreken van het BRT-monopolie inzake het Nederlandstalige programma-aanbod, maar ook voor de invoering van Nederlandstalige reclame op de Vlaamse televisie.

3.1.1.2 De overgang van cultureel naar economisch denken

In het 40-jarig bestaan van de televisie heeft zich een ommekeer voorgedaan in het denken over de openbare omroep. In de jaren '80 was niet alleen het aanbod aan zenders groter dan in de beginjaren, maar kwamen ook commerciële TV-stations op de buis. In België werd dit proces aanzienlijk vergemakkelijkt door de hoge mate van bekabeling (Blumler, 1992, 24). Door het grotere aanbod werd ook de vrijheid van de kijker groter. De beslissing welk programma werd bekeken, kwam dichter bij de kijker te liggen. Daardoor viel de homogene kijkersgroep van weleer uiteen in kleinere 'deelpublieken'. De overtuiging groeide dat kijkers niet alleen gebruikers van cultuurgoederen zijn, maar ook klanten en consumenten (Blumler, 1992, 2). Dit heeft mee de aanzet gegeven tot een meer economische visie op de omroep, waardoor ook het principe van de vrije markt in het voetlicht komt te staan. Hierdoor kwam de deur open te staan voor de komst van commerciële TV-stations. Burgelman ziet in dit proces de overgang van 'cultuurpaternalisme' ("kwaliteit is een schaars goed dat naar zoveel mogelijk mensen moet gebracht worden") naar 'postmodernisme' (de kijker bepaalt met zijn kijkgedrag wat kwaliteit is en wat niet) (Burgelman, 1996, 21).

Tegelijk groeide de overtuiging dat niet alleen publieke omroepen een culturele missie konden en moesten hebben. Die culturele missie bestond erin dat het culturele kapitaal dat eigen is aan een samenleving, door de openbare TV-zender moest worden verspreid, onderhouden en vernieuwd (Blumler, 1192, 10-11).

Ook in de mening van de Europese Commissie was een verschuiving merkbaar; tot halfweg de jaren '80 aanvaardde men het principe dat de culturele bescherming en autonomie van de lidstaten voorrang hadden op het economisch principe van de vrije handel in goederen en diensten. In haar zgn. Groenboek ("Televisie zonder grenzen")[3] bepleit de Europese Commissie het openbreken van de Europese televisiemarkt. Het maken van televisie wordt hierin op de eerste plaats beschouwd als een economisch proces.

Tenslotte kan worden gewezen op een verschuiving in de invulling van het begrip 'recht op vrije meningsuiting'. Oorspronkelijk werd dit principe gebruikt om de monopoliepositie van de BRT te verdedigen, omdat de opslorping van reclamegelden door een commerciële omroep de Vlaamse dag- en weekbladpers zou bedreigen. Het recht op vrije meningsuiting in één sector zou datzelfde recht in gevaar brengen in een andere sector. Begin jaren '80 kwam men tot het inzicht dat een commerciële zender in Vlaanderen leefbaar zou kunnen zijn zonder de schrijvende pers in haar bestaan te bedreigen (zie 0).

---

[3] Het Groenboek werd in 1984 door de Europese Commissie opgesteld met het oog op het instellen van een gemeenschappelijke markt voor de TV-omroepen. Dit document mondde na lange discussies in het Europese Parlement uit in de richtlijn 'Televisie zonder grenzen' (oktober 1989).

3.1.1.3 De ontevredenheid over de BRT

De BRT bezat het alleenrecht op het vlak van de informatievoorziening op de Vlaamse televisie. Sommige politici en partijen stonden hier zeer argwanend tegenover (Dewael, 1998). Weliswaar hadden de 'derden' een duidende en opiniërende functie, maar hun kijkcijfers lagen aan de lage kant (Ontwerp Kabeldecreet, 1985-86, 152/10, 15). Het late uitzenduur, het aantal minuten zendtijd, de niet-rechtstreekse uitzendingen en de geringe middelen waren daar wellicht niet vreemd aan (Verhofstadt, 1982, 39-40). Daarenboven klaagden sinds lang een aantal partijen over de vermeende subjectieve berichtgeving op het BRT-scherm, hoewel uitgebreid onderzoek geen bewijzen kon vinden voor een systematische vertekening van de berichtgeving (Servaes, Heinsman, 1990, 9). Bij CVP- en PVV-kopstukken leefde de hoop dat een nieuwe zender anders over hun partij zou berichten dan de – volgens hen 'rode' – BRT (Op de Beeck, 1985, 48-50). Ook Dewael gaf in zijn boek 'De warme hand' toe dat een aantal liberale politici droomden van een nieuwsdienst die het liberale beleid en de PVV-politici gunstig gezind zou zijn of – in zijn woorden – "maximaal zou coveren" (Dewael, 1991, 122).

3.1.2 Waarom een monopolie voor VTM?

Het instellen van een monopolie voor de nieuwe private zender (VTM) ligt minder voor de hand.

In de volgende paragraaf worden de feitelijke bepalingen weergegeven die het monopolie van VTM (een exclusieve zendvergunning en het alleenrecht om landelijke reclame uit te zenden) of de ondersteuning ervan realiseerden. Daarna worden ook de argumenten voor de instelling en instandhouding van die beschermde positie besproken.

3.1.2.1 Feiten

Het wettelijke monopolie voor de landelijke niet-openbare zender werd geregeld door artikel 7 van het Kabeldecreet:

> *"Kunnen door de Vlaamse Executieve, op advies van de Vlaamse Mediaraad, erkend worden:*
> *1° a) één niet-openbare televisievereniging zich richtend tot de gehele Vlaamse Gemeenschap; (...)"* (Kabeldecreet, Art. 7, 1° a)

De duur van de erkenning is in een apart besluit van de Vlaamse Regering vastgelegd op 18 jaar, telkens verlengbaar met negen jaar (Art. 1, B. Vl. Reg., 11 mei 1988).

Het monopolie op de landelijke televisiereclame is, op basis van de wet van 6 februari 1987, aan VTM toegekend door de nationale regering. In artikel 12 van die wet werd de mogelijkheid vermeld om handelspubliciteit op te nemen in radio- en televisieprogramma's. Slechts één rechtspersoon per gemeenschap kon de vergunning krijgen om reclame op te nemen in programma's die zich richten tot de gehele gemeenschap (Art. 12, Wet, 6 februari 1987).

Bovendien werd het juridisch monopolie van VTM in het Kabeldecreet ondersteund met beschermende maatregelen op andere vlakken.

1. Artikel 3 van het Kabeldecreet onderwierp de doorgifte van de buitenlandse niet-openbare omroepen aan een *voorafgaande toestemming* van de Vlaamse Executieve, gekoppeld aan niet nader bepaalde voorwaarden.
2. Hetzelfde artikel bepaalde dat televisieprogramma's van andere lidstaten van de Europese Gemeenschap slechts mochten worden doorgegeven *voor zover de uitzendingen gebeurden in de taal of in één*

der talen van het land van oorsprong.

3. Artikel 8 specificeerde de raamvoorwaarden waaraan de NOTV's moesten voldoen. Eén van die voorwaarden voor de landelijke NOTV was de *verplichte minimumparticipatie van de Vlaamse dag- en weekbladuitgevers* (51 % van de aandelen).
4. Artikel 10 stond de Vlaamse Executieve toe om voorwaarden op te leggen inzake het *aandeel van de eigen culturele producties* in de programmering van o.a. de landelijke NOTV.

Deze vier restrictieve bepalingen hadden tot doel de toegang tot de kabel voor buitenlandse zenders met plannen voor Nederlandstalige uitzendingen, gericht op Vlaanderen, feitelijk te bemoeilijken.

Het eerste gaf de Vlaamse Executieve de mogelijkheid om greep te hebben op het aanbod via de kabel, zowel verruimend (b.v. instructieve programma's) als beperkend, al moest een eventueel verbod wel passen in de krijtlijnen van het EEG-verdrag en andere internationale verdragen (Ontwerp Kabeldecreet, 1985-86, 152/1, 10).

Met het tweede vermelde artikel werd getracht om de verspreiding via de kabel van de uitzendingen van buitenlandse zenders met Nederlandstalige uitzendingen, gericht op Vlaanderen, te vermijden. Dit artikel kan worden gebruikt om Vlaamse of Nederlandse zenders te verhinderen om vanuit het buitenland (b.v. Frankrijk of Luxemburg) uitzendingen naar Vlaanderen te richten en dus feitelijk het VTM-monopolie te doorbreken.

De verplichte minimumparticipatie had tot doel de dag- en weekbladuitgevers te vergoeden voor de gederfde reclame-inkomsten. Maar evenzeer had het tot doel het opkopen van de VTM-aandelen door een buitenlandse mediagroep of zender te voorkomen.

Ook het verplichte aandeel eigen culturele producties vormde een drempel

om eventuele buitenlandse omroepinitiatieven af te schrikken.

3.1.2.2 Argumenten

In de memorie van toelichting bij het Kabeldecreet, in de hoorzittingen van de Mediacommissie, tijdens de besprekingen van het ontwerp van decreet in de Mediacommissie en in de plenaire vergadering van de Vlaamse Raad werden over het algemeen de volgende argumenten aangehaald om de landelijke NOTV in een monopoliepositie te plaatsen: de bescherming van de Vlaamse uitgeverswereld, de uitbouw van een Vlaamse beeldindustrie, het vergemakkelijken van de start van VTM en de bescherming van de Vlaamse culturele identiteit. In dit artikel wordt enkel het laatste argument beschouwd als een cultureel argument. De andere zijn o.i. veeleer economische argumenten.

3.1.2.2.1 De bescherming van de Vlaamse uitgeverswereld

In alle Vlaamse politieke partijen was men het erover eens dat de etherreclame niet aan de Vlaamse grenzen kon worden tegengehouden (Ontwerp Kabeldecreet, 1985-86, 152/10, 80). Niet alleen zonden buitenlandse zenders ongehinderd handelspubliciteit uit – met het wegvloeien van Vlaamse reclame-inkomsten als gevolg (Verhofstadt, 1982, 72) – maar men was ook bevreesd voor de komst van nieuwe buitenlandse – ook Nederlandstalige – zenders op de Vlaamse kabel. RTL, Berlusconi en Sky Channel zouden op het punt staan om in Vlaanderen met nieuwe initiatieven van start te gaan (Ontwerp Kabeldecreet, 1985-1986, 152/10, 4 en 80). Uit de hoorzittingen die de Mediacommissie organiseerde, bleek dat men er zowel in de politieke als in de perswereld van overtuigd was dat buitenlandse commerciële zenders met een Nederlandstalig aanbod een ernstige bedreiging zouden vormen voor de reclame-inkomsten van de Vlaamse dag- en weekbladuitgevers en dus voor

het overleven van de schrijvende pers zelf (Ontwerp Kabeldecreet, 1985-86, 152/10, 80).

Men verwachtte dat een Nederlandstalige commerciële zender in Vlaanderen het bestaan van de persbedrijven zou bedreigen. Waarom? Algemeen werd verondersteld dat de Vlaamse reclamemarkt niet-elastisch was (Verhofstadt, 1982, 70-71 en Op de Beeck, 1985, 52). Dat betekent dat de mogelijkheid voor de adverteerders om reclame uit te zenden op TV de reclamebestedingen in Vlaanderen niet gevoelig zou verhogen. In het begin van de jaren '80 bezette de Vlaamse dag- en weekbladsector 70% van die reclamemarkt (Verhofstadt, 1982, 71). De reclamegelden die naar de commerciële zender gingen vloeien, zouden daarom rechtstreeks de Vlaamse uitgevers van dag- en weekbladen benadelen. Bovendien zaten volgens Dewael twee kranten, De Morgen en het Laatste Nieuws, in zo'n slechte papieren dat zij de komst van commerciële televisie niet zouden overleven zonder er zelf in te participeren (Dewael, 1998).

De Vlaamse uitgeverswereld reageerde niet onverdeeld enthousiast op de oproep om een commerciële zender op te richten. Ze hadden er zelf nooit om gevraagd en ook hun studies wezen uit dat de Vlaamse reclamemarkt niet-elastisch was (Verhofstadt, 1982, 70-71). Sommige uitgevers waren bevreesd voor de financiële weerslag van zo'n avontuur. Ze verwachtten dat de eventuele winsten van de commerciële zender nooit hun verlies aan reclame-inkomsten zouden kunnen compenseren (Heinsman, Servaes, 1991, 37). Bovendien werd ermee rekening gehouden dat het private station pas na drie à vier jaar winst zou maken (Van Impe, Geets, 1987, 8).

De Vlaamse Media Maatschappij (V.M.M.)[4], die 85% van de Vlaamse

---

[4] In dit artikel wordt niet gesproken over de andere geïnteresseerde groep - de Onafhankelijke Televisie Vlaanderen - omdat deze uiteindelijk niet wenste te participeren in de Vlaamse Televisie Maatschappij.

uitgevers vertegenwoordigde[5], schreef in een memorandum aan de Mediacommissie dat ze kandidaat was voor de exploitatie van een Vlaamse commerciële zender omdat ze geen te grote versnippering wou van het budget voor etherreclame (V.M.M., s.d., 2) en omdat het brengen van handelspubliciteit op gelijk welke andere zender de doodsteek zou betekenen voor de schrijvende pers (Ontwerp Kabeldecreet, 1985-1986, 152/10, 62). Gekoppeld aan dit aanbod, formuleerde de V.M.M. drie "consequenties", die echter kunnen worden gelezen als hun eisen. Deze eisen hebben tot doel de financiële belangen van de uitgevers veilig te stellen.

Ten eerste vroeg de V.M.M. garanties voor continuïteit; de oprichting van een televisiestation zou zo'n belangrijke investeringen vergen dat de exploitant ervan moest worden beschermd tegen wisselvalligheden. Deze vraag hield niets anders in dan de eis voor een lange erkenning. Haar tweede eis was een monopolie op televisiereclame; gelet op de onzekere opbrengst ervan en het ontbreken van overheidssteun verlangde de V.M.M. een volstrekte exclusiviteit. Zij kantte zich tegen regionale en lokale omroepen die geheel of gedeeltelijk zouden worden gefinancierd met inkomsten uit handelspubliciteit (Ontwerp Kabeldecreet, 1985-86, 152/10, 44). Ten derde wees de Vlaamse Media Maatschappij op de onwenselijkheid van nutteloze of overdreven inmenging vanwege derden of de overheid. Als voorbeelden daarvan noemt zij o.a. de bepalingen m.b.t. het nieuws en het aandeel eigen culturele producties (Ontwerp Kabeldecreet, 1985-86, 152/10, 46).

---

[5] De V.M.M. overkoepelde alle Vlaamse uitgevers van dag- en weekbladen, uitgezonderd de V.U.M. en De Morgen.

3.1.2.2.2 De uitbouw van een Vlaamse beeldindustrie

De tweede reden voor het monopolie was het streven naar de uitbouw van een Vlaamse beeldindustrie[6]. In het raam van de grote technologische en audiovisuele evoluties op Europees vlak, meende de Vlaamse Executieve dat Vlaanderen een eigen beeldindustrie moest kunnen opstarten en dat het beter was om een eigen beeldindustrie te stimuleren dan om protectionistische maatregelen te treffen t.o.v. audiovisuele producten uit andere landen;

> *"Zoniet zullen wij worden overspoeld door goedkope producties uit de USA en Japan. Geen protectionistische maatregelen zullen dat beletten, wel een positieve en daadkrachtige houding die kansen voor de eigen beeldindustrie voorziet."* (Ontwerp Kabeldecreet, 1985-86, 152/10, 3)

Om de beeldindustrie de kans te geven zich te ontwikkelen, was het noodzakelijk om de geboorte ervan in eerder beschermende omstandigheden te laten plaatsvinden. Men verwachtte dat meerdere commerciële TV-zenders eerder goedkope buitenlandse programma's zouden aankopen in plaats van duurdere Vlaamse programma's. Het VTM-monopolie was die beschermende paraplu waaronder de Vlaamse beeldindustrie zich kon ontwikkelen. Bovendien was het monopolie en het langdurige karakter ervan één van de voorwaarden van de V.M.M. (zie supra). Indien zij geen garanties op een exclusieve vergunning konden krijgen, wilden zij niet investeren en was bijgevolg de kans zeer klein dat de Vlaamse beeldindustrie van de grond zou komen.

Daartegenover verwachtte men dat het voor de prille Vlaamse

---

[6] Onder 'beeldindustrie' wordt in dit artikel verstaan: de televisiezenders zelf en de toeleveranciers, m.n. productiehuizen, bedrijven voor audiovisuele faciliteiten, studio's, e.d.

beeldindustrie erg moeilijk zou zijn om te overleven op een markt met slechts één of weinige vragers (de niet-openbare zenders). Er moest dus een afzetmarkt voor de audiovisuele producten van die jonge beeldindustrie worden gegarandeerd. Artikel 10 moet mede in dit perspectief worden bekeken. Dewael betoogde dat hij met artikel 10, naast economische, ook culturele doelstellingen nastreefde. Dit kan worden afgeleid uit de memorie van toelichting:

> *"[hierdoor] wordt een instrument geschapen waardoor de overheid zowel de eigenheid van de programmering kan waarborgen alsmede een economische stimulans geven aan de Vlaamse productiemaatschappijen."* (Ontwerp Kabeldecreet, 1985-86, 152/1, 13)

De Vlaamse Executieve verdedigde deze 'beschermende' maatregel door te wijzen op de noodzaak om de Vlaamse culturele identiteit te beschermen. Toch was Voorhoof niet overtuigd door deze argumentatie (Voorhoof, 1991, 99-101). Terwijl de Vlaamse Executieve de Europese Gemeenschap verweet de culturele, sociale of educatieve aspecten van het televisiebeleid te verwaarlozen, paste ze volgens hem maatregelen toe die geen culturele, maar een economische grondslag hadden.

3.1.2.2.3 Het vergemakkelijken van de start van VTM

Dewael wist dat de 18 jaar lopende vergunning voor VTM, gelet op de strenge Europese wetgeving, op lange termijn niet houdbaar was (Dewael, 1998). Toch was het Kabeldecreet volgens hem

> *"(...) de enige haalbare wettelijke kaart om de ontwikkeling van een Vlaamse commerciële zender (...) mogelijk te maken"* (Dewael, 1991, 129).

Dewael rekende erop dat VTM bij een eventuele vernietiging van haar beschermende maatregelen al genoeg voorsprong zou hebben uitgebouwd om de concurrentie aan te kunnen (Dewael, 1998). Die voorsprong bestond er bij voorbeeld in dat VTM een trouw publiek kon opbouwen, een eigen profiel kon creëren, contracten kon sluiten met productiehuizen of een eigen nieuwsdienst kon opzetten, los van elke concurrentiële druk vanwege andere private TV-zenders.

3.1.2.2.4 De bescherming van de Vlaamse culturele identiteit

De Vlaamse wetgever was - net als vele anderen in de politieke en maatschappelijke wereld - bezorgd om de Vlaamse culturele identiteit. Men vreesde dat het volledig openstellen van de Vlaamse kabel voor meerdere landelijke omroepen ernstige nadelige gevolgen zou kunnen hebben voor bestaande kranten en/of weekbladen (Ontwerp Kabeldecreet, 1985-86, 152/1, 5). Daardoor zouden de culturele impact en de pluriformiteit van de schrijvende pers, volgens Dewael belangrijke factoren in zijn cultuurbeleid, in gevaar komen (Ontwerp Kabeldecreet, 1985-1986, 152/1, 2-7 en Vranckx, 1992, 8). Ten tweede achtte men het nodig om de Vlaamse culturele eigenheid niet in de verdrukking te laten komen door een vloedgolf aan minderwaardige en anderstalige (niet alleen Europese, maar ook Amerikaanse en Japanse) producties (Ontwerp Kabeldecreet, 1985-86, 152/10, 81).

De instelling van een monopolie was nodig om deze twee doelstellingen te kunnen verwezenlijken. Het ontbreken van een rechtstreeks concurrerend TV-station hield de reclameopbrengsten in eigen huis (bij de dag- en weekbladuitgevers), maar kon bovendien meer garanties bieden op voldoende compensaties voor de te verwachten verliezen. De Vlaamse overheid wilde zich immers niet borg stellen bij eventuele verliezen van de private zender (Ontwerp Kabeldecreet, 1985-86, 152/10, 81). Het

monopolie vermeed bovendien dat zenders hun toevlucht zouden zoeken tot goedkope buitenlandse programma's onder dwang van dalende inkomsten t.g.v. de onderlinge concurrentie. In een klein land als het onze zou een sterk gecommercialiseerd omroepbestel ervoor zorgen dat er niet veel eigen identiteit terug te vinden is in de programma's omdat we zouden worden overspoeld door geïmporteerde (want goedkopere) programma's uit grotere Europese landen, de VSA of Japan (Burgelman, Pauwels, 1990, 550).

3.2 De regionale televisie

1.1.1 Waarom regionale televisie in Vlaanderen?

In de jaren '70 ontstonden verschillende kleinschalige media-initiatieven, zoals niet-openbare radio's. Op technisch vlak werd het voor individuen en groepen gemakkelijker om ook televisieprogramma's te produceren. Drijvers noemt de hoge bekabelingsgraad en de beschikbaarheid van gebruiksvriendelijke en betaalbare video-apparatuur als belangrijke technische factoren (Drijvers, 1995, 81).

Reeds in het begin van de jaren '70 – dus voor het ontstaan van de niet-openbare radio – werd gediscussieerd over lokale televisie (Herroelen, 1995, 86). In 1976 tekende de toenmalige nationale minister van cultuur Van Aal een Koninklijk Besluit om experimenten met lokale TV via de kabel mogelijk te maken. Om verschillende redenen, onder meer de problemen met de vrije radio's en de hevige politieke discussie over de hervorming van het BRT-decreet in 1979, blokkeerde de Vlaamse overheid evenwel de mogelijkheid om in Vlaanderen te experimenteren met lokale TV (Drijvers, 1995, 82).

In de jaren '80 vonden nieuwe ontwikkelingen plaats die de vraag naar lokale televisie aanwakkerden. Zo ontwikkelden de klassieke

mediabedrijven strategieën die erop gericht waren om hun diensten en producten op het lokale vlak te diversifiëren. Voorbeelden daarvan zijn de regionale uitzendingen van de openbare radio en de samenwerking tussen persbedrijven en niet-openbare radio's in de vorm van nieuws- en reclameregies. Bovendien ontdekten de niet-openbare radio's, die oorspronkelijk veelal vanuit een politieke of sociale doelstelling waren opgericht (De Bens, 1995, 175-176), de commerciële mogelijkheden van lokale media. Een aantal van deze niet-openbare radiostations streefden naar een algemene commercialisering en privatisering van de omroep, waardoor zij niet alleen commerciële lokale radio, maar ook commerciële lokale TV zouden kunnen maken (Drijvers, 1995, 83).

Naast de hoger vermelde technische factoren leidde ook de wens tot democratisering van de media tot verschillende voorstellen en ontwerpen van decreet om ook in Vlaanderen de oprichting van lokale en regionale televisie mogelijk te maken (Janssens, Van Landuyt, 1998, 43). Het eerste initiatief van de Vlaamse Executieve op dit vlak was het ontwerp van Kabeldecreet dat minister van cultuur Poma in 1985 opstelde. Onder het ministerschap van Dewael werd het Kabeldecreet in een verbeterde versie ingediend en goedgekeurd door de Vlaamse Raad, waardoor de oprichting van regionale TV-zenders wettelijk mogelijk werd.

3.2.1 De mogelijkheid tot concurrentie en vrij initiatief

3.2.1.1 Feiten

De mogelijkheid tot de oprichting van regionale TV-zenders in Vlaanderen is geen vanzelfsprekende keuze geweest. De Vlaamse uitgevers hadden immers gevraagd om slechts één niet-openbare televisiezender in Vlaanderen toe te laten (Drijvers, 1995, 83). Toch werd in het

Kabeldecreet de basis gelegd voor de NORTV's[7], zij het met een minimum aan regels.

3.2.1.1.1 Geen monopolie

Tussen de regionale omroepen bestond de mogelijkheid tot absolute concurrentie; het aantal zenders dat zich in een zendgebied kon vestigen, was in principe onbeperkt. Overigens was de afbakening van het zendgebied een volledig vrije keuze, voor zover men de kaap van 25% van de Vlaamse kabelabonnees niet overschreed (De Bens, 1988, 46).

Bovendien moesten de NORTV's onderhandelen met de kabelmaatschappijen over de doorgifte van hun programma's (De Bens, 1988, 47). In tegenstelling tot de landelijke NOTV gold voor de NORTV's geen 'must-carry'-verplichting. Dit betekende dat ze in een zwakke positie stonden tegenover de kabelmaatschappijen. Langs de andere kant hield de vrije onderhandeling wel de mogelijkheid open om meer dan één regionale zender in één zendgebied toe te laten. In de memorie van toelichting bij het Kabeldecreet staat te lezen dat

> *"de overheid er wel op [rekent] dat deze initiatieven op een welwillende aandacht van de verdelers zullen kunnen rekenen."* (Ontwerp Kabeldecreet, 1985-86, 152/1, 10)

Bij het ontbreken van deze 'must-carry'-bepaling kunnen drie kanttekeningen worden gemaakt.

1. In de besluitvorming van het Kabeldecreet lag de politieke nadruk bij

---

[7] NORTV zal in deze tekst worden gebruikt als afkorting voor 'niet-openbare regionale televisie

de landelijke niet-openbare omroep; eerst moesten de Vlaamse uitgevers van dag- en weekbladen worden overtuigd een Vlaamse commerciële zender op te richten. Er is veel water naar de zee gevloeid alvorens zij over de brug kwamen. Het lijkt erop dat de CVP-PVV-meerderheid ervoor opteerde om lokale en regionale televisie principieel wel toe te laten, maar om de feitelijke invoering ervan uit te stellen, alvast tot na de feitelijke start van VTM.

2. Bovendien eiste de V.M.M. in de Mediacommissie de garantie dat ze niet met andere private zenders in concurrentie werd geplaatst en dat ze de exclusiviteit over de reclame kreeg (Ontwerp Kabeldecreet, 1985-86, 152/10, 44). In dezelfde hoorzitting deelde de V.M.M. mee dat de 'must-carry'-bepaling voor haar een absolute voorwaarde was (Ontwerp Kabeldecreet, 1985-86, 152/10, 45).

3. Het decreet bepaalde niet hoeveel NORTV's in hetzelfde zendgebied mochten uitzenden. Een eventuele 'must-carry'-bepaling zou de kabelmaatschappijen voor capaciteitsproblemen kunnen hebben gesteld wanneer het aantal NORTV's in één zendgebied te groot werd (De Bens, 1988, 47).

1.1.1.1.1 Financiering

Net zoals voor de landelijke TV is het principe van de gescheiden financiering voor openbare en niet-openbare omroepen van toepassing. Conform het regeerakkoord van de Vlaamse Executieve gold dat ook dit type van NOTV enkel met opbrengsten uit handelspubliciteit of sponsoring kon worden gefinancierd (Voorhoof, 1987, 17). De regionale zenders konden dus niet rekenen op subsidiëring vanwege de overheid. Rond de *toepassing* van dit principe bleef echter nog een sluier van mist hangen. In tegenstelling tot de landelijke NOTV kregen de regionale TV-zenders in

1987 geen duidelijk wetgevend kader voor hun financiering met handelsreclame (Drijvers, 1995, 84). Tijdens de bespreking van het Kabeldecreet in de Mediacommissie antwoordde Dewael hieromtrent dat men aan de nationale regering moest vragen met welke financiële middelen de regionale zenders konden werken vermits handelspubliciteit een nationale materie was (Ontwerp Kabeldecreet, 1985-86, 152/10, 85).

Dit gebrek aan duidelijkheid was volgens VU-parlementslid De Beul mede te wijten aan de druk van de uitgevers, die de reclamemarkt voor de landelijke NOTV wilden beschermen. Een aanwijzing daarvoor vond hij in het feit dat VTM herhaaldelijk aan de eerste vier regionale TV-zenders[8] had aangeboden om uit te zenden onder haar hoede (Hand., Vl. R., 1990-91, 66). Door zijn concurrenten in een niet-concurrentiële positie te plaatsen zou de commerciële zender eventuele verliezen aan reclame-inkomsten kunnen hebben beperkt. Drijvers meende dat een eventuele hypotheek op de politieke afspraken rond de start van de landelijke commerciële zender de reden was voor het gebrek aan duidelijkheid over de financiering. Volgens hem wilden de politici in dit dossier pas een beslissing nemen na de overheveling van de bevoegdheid over reclame naar de gemeenschappen, maar vooral ook na de effectieve start van VTM (Drijvers, 1995, 84).

3.2.1.1.2 Organisatie

In het Kabeldecreet werd geen organisatorische structuur (b.v. een N.V. of een v.z.w.) bepaald voor de NORTV's. De beslissing erover werd aan de Vlaamse Executieve overgelaten (Kabeldecreet, Art. 8, § 2). De regionale zender moest wel een privaatrechtelijke vereniging met rechtspersoonlijkheid zijn (Kabeldecreet, Art. 5).

---

[8] AVS in Eeklo, RTVO in Kortrijk, ATV in Antwerpen en RTVL in Leuven

3.2.1.2 Argumenten

Bestond niet het gevaar dat de regionale TV's door de mogelijkheid om onderling in concurrentie te treden, mekaar de das zouden omdoen? De leefbaarheid voor regionale omroepen lag immers nog minder voor de hand dan voor de landelijke zender. Een mogelijke oplossing voor dit probleem had de toekenning van een regionaal monopolie voor de regionale TV kunnen zijn. Waarom gebruikte de Vlaamse wetgever het monopolie niet als garantie voor de leefbaarheid voor de regionale TV-zenders?

In het interview van de auteur met Dewael vermeldt de oud-minister twee argumenten voor het niet toekennen van een uitzendmonopolie voor de regionale omroepen. Ten eerste was de Vlaamse Executieve principieel tegen elk uitzendmonopolie. Ze wou een zo soepel mogelijk wettelijk kader (een 'raamdecreet') creëren, dat alle mogelijkheden voor vrije concurrentie open hield (Dewael, 1998). Dit is een louter economisch argument. De andere reden was volgens Dewael dat de argumenten om de landelijke NOTV toch een monopolie te geven (zie supra), niet van toepassing waren op de regionale NOTV's (Dewael, 1998).

Bekijken we de vier grote argumenten die werden aangehaald om het VTM-monopolie te rechtvaardigen. Het eerste argument is cultureel van aard, terwijl de andere argumenten een economische inslag hebben.

- De bescherming van de Vlaamse culturele identiteit.
  De angst voor een overspoeling van de Vlaamse televisiemarkt door anderstalige producties, lijkt voor regionale TV-stations minder van toepassing te zijn. Ten eerste werd in een uitvoeringsbesluit van het decreet de zendtijd van de regionale zenders beperkt tot twee uur per dag (Art. 3, § 4 B. Vl. Reg. 11 mei 1988). In die twee uur moest de regionale zender uitzendingen (ook nieuws) brengen die waren afgestemd op het uitzendgebied. Bovendien verplichtte de Vlaamse Executieve de regionale zenders, met het oog op de bescherming van

de Vlaamse culturele identiteit, om stapsgewijs een eigen culturele productie van 75 % te bereiken (Drijvers, 1995, 87). Wellicht meende de overheid dat deze maatregel volstond om de uitzendingen van de regionale zenders een voldoende 'eigen' (Vlaams) karakter te geven.

- De bescherming van de Vlaamse dag- en weekbladuitgevers.

  Dat het voortbestaan of de pluriformiteit van de landelijke dag- en weekbladpers op het spel zou staan in geval van concurrentie tussen de NORTV's kan bezwaarlijk worden aangenomen, omdat de financiering van NORTV's helemaal niet geregeld was en omdat er nog geen wettelijk kader bestond voor reclame en/of sponsoring op de regionale TV's. Bovendien trad de V.M.M. in de discussies over de oprichting van een landelijke commerciële zender niet alleen op als mogelijke initiatiefnemer, maar ook als verdediger van de belangen van (het grootste deel van) de Vlaamse dag- en weekbladuitgevers. In de discussies over de NORTV's was er geen gelijkaardige koepelorganisatie die voor de initiatiefnemers van 'de' regionale zenders kon optreden. Voor het opstarten van de regionale zenders konden door de mogelijke initiatiefnemers niet in de dezelfde mate voorwaarden worden gesteld zoals bij de landelijke zender het geval was.

  Daarentegen verwachtte de V.M.M. wel dat belangrijke reclamebudgetten (d.w.z.: met een landelijk karakter) enkel zouden worden vrijgemaakt voor reclame op de landelijke zender. Zij verwachtte dat de minder grote budgetten zouden worden besteed aan reclame op de regionale zenders. Zij benadrukte dan ook de noodzaak aan een exclusieve reclamevergunning voor de landelijke private zender (V.M.M., s.d., 10). In dat geval zouden ook de kleinere reclamebudgetten hun weg vinden naar de landelijke commerciële zender.

- De uitbouw van een Vlaamse beeldindustrie.

  Een veelheid van regionale TV-zenders sloot de ontwikkeling van een Vlaamse beeldindustrie niet uit. Integendeel: VTM vormde reeds de

paraplu waaronder de beeldindustrie zich kon uitbouwen. Een groot aantal regionale zenders konden extra impulsen geven aan deze dynamiek. Tenslotte, meent De Bens, konden de regionale zenders niet zelf instaan voor de productie van twee uur televisie per dag; zij verwachtte dat deze zenders programma's zouden aankopen (De Bens, 1988, 46).

- Het vergemakkelijken van de start van de zender.
  De start van een TV-station wordt minder risicovol en aantrekkelijker wanneer er geen concurrenten in het spel zijn. Dit zou een argument kunnen geweest zijn om de regionale zenders wél een monopolie te geven in hun eigen zendgebied. Dewael gaf in het interview met de auteur toe dat de groepen die geïnteresseerd waren in regionale televisie, de kat uit de boom hebben gekeken, in afwachting van minder risicovolle en aantrekkelijker exploitatievoorwaarden (Dewael, 1998).

1. Besluit

Van het monopolie ten voordele van de landelijke NOTV, een onmiskenbaar 'protectionistische' maatregel, zou men kunnen zeggen dat het in tegenspraak was met de economische beginselen van de liberale ideologie: het werkt marktverstorend, het belemmert of bemoeilijkt het particuliere initiatief, er is geen mededinging, enz.

De argumenten die voor de verdediging van dit monopolie werden gebruikt, waren in grote mate economisch-protectionistisch van aard, maar werden meestal verbloemd door een culturele retoriek. Maatregelen die volgens de Vlaamse Executieve dienden om de Vlaamse culturele eigenheid te beschermen, kwamen daardoor diagonaal tegenover de principes van de vrije markt en concurrentie te staan. Nochtans vond

Dewael dat geen bezwaar: volgens hem waren deze beschermende bepalingen in hoofdzaak ingegeven vanuit een puur culturele bezorgdheid, die voor hem op dat ogenblik belangrijker was dan het voeren van een orthodox liberaal economisch beleid (Dewael, 1998).

Dewael vond de vrijwaring op lange termijn van enkele liberale idealen, zoals de culturele vrijheid en het intellectuele pluralisme van de Vlamingen en het pluralisme van de pers (nivellering van de vrijheid), een hoger beleidsdoel dan de onmiddellijke en orthodoxe toepassing van de wetten van de vrije markt (maximalisering van de vrijheid). Concreet diende hij daarvoor wel een grotere pluriformiteit in het TV-landschap te verhinderen met het oog op de vrijwaring van de vrijheid van meningsuiting in een andere sector, nl. de schrijvende pers. Voor hem was het dus een afweging van verschillende en soms tegenstrijdige belangen en waarden. Met sommige wettelijke bepalingen (zoals het minimum aandeel eigen culturele producties) ging bewust in tegen de Europese wetgeving (Dewael, 1991, 129) vanuit de overweging dat deze maatregelen verantwoord waren om culturele redenen; de bescherming van de Vlaamse culturele identiteit kon volgens hem niet door de Europese regelgeving worden gegarandeerd. De maatregelen die in het Kabeldecreet zijn genomen om die culturele eigenheid te beschermen, waren evenwel in grote mate economisch-protectionistisch van aard.

Ook de verplichte meerderheidsparticipatie van de Vlaamse persgroepen in VTM stond haaks op de liberale principes van de vrije markt. De Vlaamse overheid verdedigde dit met het oog op de bescherming van de pluriforme pers, maar desondanks bleef het een maatregel die de eigen markt afschermde. Ook voor de Europese Commissie kon dit niet door de Europese beugel; Europees Commissaris Van Miert stelde dat culturele doelstellingen niet kunnen worden nagestreefd met middelen die ertoe leiden dat concurrentie wordt uitgesloten (Boval, Van Den Broecke, 1995, 1). Ter overweging kan worden opgemerkt dat de reclameontvangsten van

VTM niet verdeeld worden op basis van culturele criteria, maar op basis van een puur economisch criterium.

Men kan niet zeggen dat de beperking van de vrijheid van meningsuiting of van particulier initiatief gevolgen heeft gehad voor het algemeen belang. Integendeel, het lijkt er juist op dat Dewael in zijn keuze voor de bescherming van VTM een erg pragmatische koers heeft gevolgd met het oog op het dienen van het algemeen belang, of althans van meerdere algemene belangen. Dat daarmee ook meerdere particuliere belangen zijn gediend (zoals de toekenning van een 18 jaar lopende vergunning) is vanuit liberaal-economisch oogpunt niet orthodox, maar vanuit het standpunt van het algemeen belang en van de vrijwaring van liberale vrijheden op langere termijn is dit wellicht een niet onverstandige keuze geweest.

De bepalingen uit het Kabeldecreet aangaande de regionale NOTV's lieten, in tegenstelling met die aangaande de landelijke NOTV, zeer veel ruimte voor het private initiatief. Het is opmerkelijk dat voor de bescherming van de landelijke commerciële zender culturele argumenten werden gebruikt, terwijl de niet-bescherming van de regionale NOTV's werd verantwoord op basis van economische argumenten. De twee argumenten die Dewael opgaf, steunden op economische gronden: ten eerste was Dewael tegen een monopolie, wat perfect overeenstemt met de liberale principes. Het tweede argument suggereert enerzijds dat er geen duidelijke belangengroep was die economische voorwaarden eiste voor het opstarten van regionale televisie (zoals de V.M.M. bij de landelijke commerciële zender) en anderzijds dat de noodzaak tot bescherming van de Vlaamse culturele eigenheid niet van toepassing zou zijn op regionale zenders. Het is inderdaad zo dat de economische argumenten (al dan niet cultureel vertaald) om de landelijke private zender te beschermen, niet zonder meer toepasbaar zijn op de regionale zenders.

Samengevat kan men concluderen dat Dewael de liberale principes eerder

strikt heeft gevolgd bij de opstelling van de bepalingen m.b.t. de NORTV's, maar dat hij t.a.v. de landelijke NOTV diezelfde principes onderling heeft moeten afwegen. Daarbij moet worden opgemerkt dat de maatregelen ter ondersteuning van een cultureel beleid ter bescherming van de Vlaamse identiteit en taal, in grote mate een economische grondslag hadden. Met andere woorden: ten aanzien van de regionale televisie heeft hij een eerder orthodox, rechtlijnig liberaal televisiebeleid gevoerd zonder culturele invalshoek, maar ten aanzien van de landelijke niet-openbare zender hanteerde hij een eerder pragmatische aanpak ter wille van een algemeen belang: de bescherming van de eigen culturele verworvenheden en vrijheden.

Bibliografie

BOVAL, C., VAN DEN BROECKE, S., 'Europa maakt kruis over VTM-monopolie', in *De Standaard*, 8/6/95, 1.

BLUMLER, J.G., (1992) 'Vulnerable Values at Stake' in BLUMLER, J.G., (ed.), *Television and the Public Interest. Vulnerable Values in West European Broadcasting*.: 24-42; London: Sage.

BURGELMAN, J.-C., (1996) 'De informatiemaatschappij', in *Samenleving en politiek*, jrg. 1996 (2), 19-27.

BURGELMAN, J.C., PAUWELS, C., (1990) 'Audiovisueel beleid en cultuurpolitiek in de kleine Europese landen', in *Ons Erfdeel*, jrg. 1990 (4), 547-557.

B. Vl. Reg. 11 mei 1988 betreffende de voorwaarden tot erkenning van niet-openbare televisieverenigingen, *B.S.*, 1 juni 1988.

B. Vl. Reg. 11 mei 1988 houdende de criteria met betrekking tot de duur van de erkenningen van niet-openbare televisie-verenigingen, *B.S.*, 1 juni 1988.

DE BENS, E., (1988) 'Kanttekeningen bij lokale TV in Vlaanderen', in *Communicatie*, jrg. 1988 (4), 45-48.

DE BENS, E., (1995) 'Het broze bestaan van regionale televisie in Vlaanderen', in *Ons Erfdeel*, jrg. 1995 (2), 175-188.

DE BEUS, J.W., (1989) *Markt, democratie en vrijheid. Een politiek-economische studie*. Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink; 682.

DE GRAUWE, P., (1990) *De nachtwacht in het donker. Over kunst en economie*. Tielt: Lannoo; 180.

DEWAEL, P., (1991) *De warme hand*. Leuven: Kritak; 182.

DEWAEL, P., interview met de auteur, 16 juni 1998.

DRIJVERS, J., (1995) 'Regionale televisie in Vlaanderen' in FAUCONNIER, G. (ed.), *Mediagids, Radio en televisie (private omroep)*.: Afl. 32, 81-90; Antwerpen: Kluwer.

E.G.-Verdrag 25 maart 1957, *B.S.*, 25 december 1957.

Europees Verdrag Rechten van de mens 4 november 1950, *B.S.*, 19 augustus 1955.

GROBBEN, J., VAN HUMBEECK, H., (1991) 'Uit de Kunst', in *Knack*, jrg. 1991 (24), 24-27.

GROOTJANS, F., (1980) 'Vrije radio is protest tegen B.R.T.-monopolie!', in *Liberaal Reflex*, jrg. 1980 (dec), 22-25.

Hand., Vl. R., 1987-88, 21 januari 1987, nr. 13, p. 437-463.

Hand., Vl. R., 1990-91, 15 oktober 1991, nr. 1, p. 61-73.

HEINSMAN, L., SERVAES, J., (1991) 'De publieke omroep in Vlaanderen en Nederland', in HEINSMAN, L., SERVAES, J. (ed.), (1991)

Televisie na 1992. Perspectieven voor de Vlaamse en Nederlandse omroep.: 23-44; Leuven: Acco.

HEINSMAN, L., SERVAES, J., (1991) 'Het einde van de publieke omroep in Vlaanderen en Nederland?', in *Ons Erfdeel*, jrg. 1990 (1), 3-13.

HERROELEN, P., (1995) 'Kleinschalige radio en televisie: cultuurdrager of economisch produkt?', in FAUCONNIER, G. (ed.), *Mediagids, Radio en televisie (private omroep)*.: Afl. 34, 85-99; Antwerpen: Kluwer.

JANSSENS, H., VAN LANDUYT, D., (1998), 'Een doorlichting van de tien regionale zenders', in DE BENS, E., RAEYMAECKERS, K. (eds.), (1998) *Regionale media in Vlaanderen. Een doorlichting*.: 43-98; Gent, Academia Press.

Ontwerp van decreet betreffende het overbrengen van klank- en televisieprogramma's in de radiodistributie- en teledistributienetten en betreffende de erkenning van niet-openbare televisieverenigingen, Gedr. St., Vl. R., 1985-86, nr. 152/1, 1-35.

Ontwerp van decreet betreffende het overbrengen van klank- en televisieprogramma's in de radiodistributie- en teledistributienetten en betreffende de erkenning van niet-openbare televisieverenigingen, Verslag namens de Commissie voor de Media, Gedr. St., Vl. R., 1985-86, nr. 152/10, 1-67.

OP DE BEECK, J., (1985) 'Naar een stelsel van mededinging', in OP DE BEECK, J. (ed.), (1985) *Omroepen in de woestijn*.: 46-58; Leuven, Kritak.

Richtl. Raad E.G. 3 oktober 1989, *PB. L.* 17 oktober 1989, 298/23 betreffende de coördinatie van bepaalde wettelijke en bestuursrechtelijke

bepalingen in de Lid-Staten inzake de uitoefening van televisie-omroepactiviteiten.

VAN IMPE, H., (1990) 'Liberalisme, wat is dat eigenlijk?', in *Liberaal Reflex*, jrg. 1996 (1-2), 43-50.

VAN IMPE, M., GEETS, P., (1987) 'Commerciële televisie', in *Vrij*, jrg. 1987 (jan), 8.

VANSPAUWEN, G., VERSTRAETEN, H., BURGELMAN, J.C., (1992) *Doorlichting van de media in Vlaanderen. Een economische beleidsanalyse met een cultureel perspectief (Deelrapport II)*. Brussel: VUB; 49.

VERHOFSTADT, D., (1982) *Het einde van het BRT-monopolie.* Antwerpen: Kluwer; 89.

VERLEYEN, F., (1987) *De Faktor Verhofstadt. De bevrijding van de jaren '80*. Antwerpen: Standaard Uitgeverij; 158.

V.M.M., *Memorandum aan de mediacommissie van de Vlaamse Raad*, s.l., s.d., 2.

VOORHOOF, D., (1987) 'De nieuwe mediawetgeving: krachtlijnen en knelpunten', in *Communicatie*, jrg. 1987 (1), 17.

VOORHOOF, D., (1991) 'Het nationale omroeprecht in de marge', in HEINSMAN, L., SERVAES, J. (ed.), (1991) *Televisie na 1992. Perspectieven voor de Vlaamse en Nederlandse omroep*.: 93-130; Leuven: Acco.

VRANCKX, J., (1992) 'Cultuurpolitiek in Vlaanderen', in *Kultuurleven*, jrg. 1992 (sep), 6-19.

Wet 6 februari 1987 betreffende de radiodistributie- en de teledistributienetten en betreffende de handelspubliciteit op radio en televisie, *B.S.*, 3 april 1987 (Err. 25 april 1987)

WILBERS, J., (1980) 'D'66 tegenover het Nederlandse omroepbeleid', in *Liberaal Reflex*, jrg. 1980 (dec), 20-21.

PSW-papers

1997/1	BW	Geografische spreiding van de inkomsten uit rust- en overlevingspensioenen van de openbare sector, beheerd door de administratie der pensioenen	M. Matheusens
1997/2 UITGEPUT	CW	M/V in beeld. Een evaluatie van het emancipatiebeleid van openbare omroepen	S. Spee
1997/3	IP	Loose and Tight Policy Networks in EU Decision-Making	P. Bursens B. Kerremans
1997/4	SW	De verdeling van de huishoudelijke arbeid: introductie van een interactiemodel	S. De Bruyn
1998/1	BW	Profiel van de Vlaamse gemeentesecretaris	K. De Leemans Y. Plees
1998/2	CW	De juf is streng: attitudes omtrent kindertaal en onderwijsgerichtheid	A. De Houwer
1998/3	IP	Symbiosis or Controversy? Governmental appraisal of lobbying and lobbying regulation in the EU and USA	D. Criekemans
1998/4	SW	Pijnbeleving bij mammografie	E. Bruyninckx
1998/5	BW	Sturen op kerncompetenties: een troefkaart voor de bedrijvige overheid	S. Loeman
1998/6	CW	De bescherming van de landelijke en de regionale niet-openbare zenders in het Kabeldecreet: een liberaal of pragmatisch beleid?	D. Stoffelen
1998/7	IP	Noord-Ierland en het Goede Vrijdag Akkoord: een analyse	J. Manssens
1998/8	SW	Netwerkanalyse: 2 concrete toepassingen	E. Bruyninckx P. Van Aelst

Politieke en Sociale Wetenschappen

PSW-Papers Bestelformulier

Naam: .....

Adres: .....

.....

.....

Stuur mij aub de volgende PSW-Papers:

No	Auteur en titel	Aantal
..../....	.....	
	.....	.....
..../....	.....	
	.....	.....
..../....	.....	
	.....	.....

Totaal: 100 Bfr X .....

Gelieve dit formulier terug te sturen naar:
Redactiesecretariaat Psw-papers,
Departement Politieke en Sociale Wetenschappen, UIA,
Universiteitsplein 1, B-2610 Wilrijk, België
Fax: ++ 32 (0)3 820 28 82 Email: pswpaper@uia.ua.ac.be

Politieke en Sociale Wetenschappen

PSW-Papers Order form

Name: .....

Address: .....

.....

.....

Please send me the following PSW-Papers:

No	Author and title	Quantity
..../....	.....	
	.....	.....
..../....	.....	
	.....	.....
..../....	.....	
	.....	.....

Total: 100 Bfr X .....

Please return this form to:
Redactiesecretariaat Psw-papers,
Departement Politieke en Sociale Wetenschappen, UIA,
Universiteitsplein 1, B-2610 Wilrijk, België
Fax: ++ 32 (0)3 820 28 82 Email: pswpaper@uia.ua.ac.be

ONS CONTACT GEEFT ENERGIE.

Tientallen keren per dag hebben wij contact met elkaar. Elke keer u het licht aansteekt, de televisie of de verwarming aanzet. Elke keer u elektriciteit of aardgas nodig hebt, voor uw beroep of uw onderneming.

Tientallen keren per dag ervaart u hoe onze 16000 medewerkers steeds klaar staan. Om op elk moment van de dag of nacht de energie te leveren waarop u rekent.

ELECTRABEL

Unauthorized Use